

05.09.23

УКР.МОВА

КЛАС: 6-А (2ГР), 6-Б (1ГР)

ВЧ.: ХАРЕНКО Ю.А.

*П'ЯТЕ ВЕРЕСНЯ
КЛАСНА РОБОТА*

БАГАТСТВО УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Мета уроку:

- розширити наші відомості про рідну мову;
- сформувати поняття про багатство і красу української мови; формувати вміння аналізувати висловлювання, відтворювати деформований текст, складати невеликі тексти відповідно до комунікативного завдання;
- визначати засоби, що збагачують нашу мову, доречно використовувати їх у власному мовленні;
- за допомогою мовленнєво-комунікативного дидактичного матеріалу осмислювати красу й багатство рідної української мови.

***Мови нашої слова —
Наче музика жива,
Наче житні зерна чисті
В хлібороба на руці,
Наче роси росянисті,
Наче хвиляки по росі.***

С. Пархоменко

Перевірка домашнього завдання.

Творче спостереження з елементами аналізу

- Прочитайте вислови про рідну мову відомих поетів і письменників. З'ясуйте, про що йдеться в них. Який крилатий вислів, на ваш погляд, є «зайвим»? Свій вибір обґрунтуйте.

1) Рідна мово, ти ніжний цвіт,
Ти п'яниш нас, як рута-м'ята.
Таж на цілий на білий світ
Ти духмяністю розіллята.

(Д. Білоус)

2) Запашна, співуча, гнучка, милозвучна, сповнена музики і квіткових пахощів — скількома епітетами супроводиться визнання української мови. І, зрештою, усі ці епітети слухні (О. Гончар).

3) Українська мова в багатстві, витонченості й гнучкості форм не поступається ані жодній із сучасних літературних мов слов'янства (М. Драгоманов).

4) Мово рідна, слово рідне,
Хто вас забуває,
Той у грудях не серденько —
Тільки камінь має.

(С. Воробкевич)

5) ...я дуже люблю... народну українську мову, звучну, барвисту й таку м'яку (Л. Толстой).

ПЕРЕВАГИ НАШОЇ МОВИ

НАЙКРАЩЕ ПЕРЕВАГИ НАШОЇ МОВИ ВИДНО З НАВЕДЕНИХ НИЖЧЕ УКРАЇНСЬКИХ СЛІВ:

МОВА
РОЗМОВА
МОВЧКИ
МОВИТИ
МОВЛЕННЯ
МОВНИЙ
МОВЧАТИ
МОВЧАННЯ
МОВЧАЗНИЙ
ДОМОВЛЕНІСТЬ

ЗАМОВКАТИ
ЗМОВЛЯТИСЯ
ПРИМОВКА
МОВЛЯВ
СКОРОМОВКА
УМОВЛЯТИ
ПРОМОВЕЦЬ
ПРОМОВИСТИЙ
ЗАМОВЛЯТИ
ЗМОВА

БЕЗУМОВНО
ПЕРЕДУМОВА
МОВОЗНАВЕЦЬ
БЕЗМОВНИЙ
НЕВГАМОВНИЙ
ОБМОВА
ОБМОВКА
УМОВНИЙ
ОБМОВЛЯТИСЯ
ЗУМОВЛЮВАТИ

Таких довгих рядів спільнокореневих слів не має жодна мова світу. Наведені українські слова логічно творилися давніми українцями у процесі природного розвитку мови впродовж багатьох тисячоліть з одного кореня «мов» широкою і багатою системою префіксів і суфіксів, що свідчить про давність, народність, природність, закономірність походження, велику мудрість нашої мови, її започаткування від наших слов'янських богів. Опанувати таку систему українських спільнокореневих, логічно пов'язаних між собою слів, і дитина, і дорослий можуть легко й швидко (В. Кожевніков).

➤ Робота зі словами

Запишіть сприйняті на слух спільнокореневі слова:

рядок 1 — іменники;

рядок 2 — прикметники;

рядок 3 — дієслова.

*Виділіть у словах корінь,
префікси й суфікси.*

Колективне опрацювання опорної схеми

- Розглянути схему. Зробити висновок про засоби, що роблять українську мову виразною, багатою і красивою.

Що робить українську мову багатою і красивою?

Багата синоніміка:

- на рівні слів (чорногуз, бусол, бусел, бузько, гайстер);
- на рівні речень (Після дощу яскраво зазеленіла озимина. — Проїшов дощ — і яскраво зазеленіла озимина.)

Велика багатозначність слів:

- Азовське море; Каховське море (штучне водоймище); море сміху (велика кількість чогось);
- з-за моря (здалека); крапля в морі (мало)

Милозвучність:

- чергування у — в, і — й на межі слів;
- спрощення груп приголосних (користь — корисний);
- варіанти прийменників з, із, зі; від, од

Різноманітність граматичних засобів:

- зменшено-пестливі форми (вітер — вітерець — вітрець — вітрик — вітронько);
- збільшено-згрубілі форми (вітрище — вітрюган — вітрисько)

➤ **ТВОРЧЕ СПОСТЕРЕЖЕННЯ НА ОСНОВІ ЗІСТАВЛЕННЯ ВИСЛОВЛЮВАНЬ**
ПРОЧИТАЙТЕ ТЕКСТИ. ЩО СПІЛЬНОГО Й ВІДМІННОГО В НИХ?
СХАРАКТЕРИЗУЙТЕ, В ЯКОМУ ВИСЛОВЛЮВАННІ ПОВНІШЕ Й
ДЕТАЛЬНІШЕ РОЗКРИТО АВТОРОМ ЗМІНИ В ПРИРОДІ.

• **ТЕКСТ 1**

ЛІС ЩЕ ДРІМАЄ В ПЕРЕДРАНІШНІЙ ТИШІ... НЕПОРУШНО СТОЯТЬ ДРЕВА, ЗАГОРНЕНІ В СУТІНЬ, РЯСНО ВКРИТІ КРАПЛИСТОЮ РОСОЮ. ТИХО НАВКРУГИ, МЕРТВО... ЛИШ ДЕ-НЕ-ДЕ ПРОКИНЕТЬСЯ ПТАШКА, НЕПЕВНИМ ГОЛОСОМ ОБІЗВЕТЬСЯ ЗІ СВОГО ЗАТИШКУ. ЛІС ЩЕ ДРІМАЄ... А З СИНІМ НЕБОМ УЖЕ ЩОСЬ ДІЄТЬСЯ: ВОНО ТО ЗБЛІДНЕ, НАЧЕ ВІД ЖАХУ, ТО СПАЛАХНЕ СЯЙВОМ, НЕМОВ ОД РАДОЩІВ. НЕБО МІНИТЬСЯ, НЕБО ГРАЄ ВСЯКИМИ БАРВАМИ, БЛІДИМ СЯЙВОМ ТОРКАЄ ВЕРШЕЧКИ ЧОРНОГО ЛІСУ... (М. КОЦЮБИНСЬКИЙ).

• **ТЕКСТ 2**

ЛІС ДРІМАЄ... НЕПОРУШНО СТОЯТЬ ДРЕВА, УКРИТІ РОСОЮ. ТИХО НАВКРУГИ... ЛИШ ДЕ-НЕ-ДЕ ПРОКИНЕТЬСЯ ПТАШКА, НЕПЕВНИМ ГОЛОСОМ ОБІЗВЕТЬСЯ ЗІ СВОГО ЗАТИШКУ. ЛІС ДРІМАЄ... А З НЕБОМ УЖЕ ЩОСЬ ДІЄТЬСЯ: ВОНО ТО ЗБЛІДНЕ, ТО СПАЛАХНЕ. НЕБО МІНИТЬСЯ, БЛІДИМ СЯЙВОМ ТОРКАЄ ВЕРШЕЧКИ ЛІСУ...

➤ Який текст є більш багатим і різноманітним на використання художніх засобів мови? Доведіть це на прикладах.

Вибірково-розподільний диктант

➤ Згрупуйте за тематичними блоками слова-епітети, що стосуються слова мова.

1. Про правильну мову: ...

2. Про грубу, збіднілу мову: ...

3. Про багату, гарну мову: ...

*Барвиста, безграмотна, бездоганна, зрозуміла,
відшліфована, розкішна, убога, засмічена, незвичайна,
неповторна, кострубата, зразкова, точна, живописна,
незграбна, колоритна, чародійна.*

➤ Розберіть за будовою виділені слова.

Творче конструювання

- Доповніть синонімічний ряд прикметників, що виражають красу й багатство української мови.

Мова — барвінкова, калинова, квітуча, солов'їна, ...

- Із двома-трьома прикметниками складіть речення про рідну мову.

➤ **ІГРОВЕ ДОСЛІДЖЕННЯ-МОДЕЛЮВАННЯ**
ЗНАЙДІТЬ ПРОДОВЖЕННЯ НАРОДНИХ
ВИСЛОВІВ. ВИЗНАЧТЕ ЇХ ТЕМАТИКУ

- 1. ІЗ ДВОХ ОДНАКОВО РОЗУМНИХ
ТОЙ СПРИТНІШИЙ, ...
- 2. РОЗУМ ДАЄ МОВІ ТОЧНІСТЬ, ...
- 3. ЦЕМЕНТОМ НАЦІЇ ...
- 4. РІДНА МОВА ТА, ...
- ... Є РІДНА МОВА.
- ... А ДУША — КРАСУ.
- ... ЯКОЮ ГОВОРИЛИ ПРЕДКИ.
- ... ХТО ВЖИВАЄ РІДНЕ СЛОВО.

➤ До поданих іншомовних слів усно дібрати з довідки українські відповідники. Чому потрібно віддати перевагу в мовленні – іншомовному слову чи українському?

- *Колектив, азартний, блокнот, клумба, контур, реальний, авантюрист, констатувати, модернізувати*
- *Пейзаж, фантазер, пріоритетний, монстр, преїскурант, паніка, інструмент, реагувати, публікувати*

Відповіді:

- о Гурт, затятий, записник, квітник, обрис, дійсний, пройдисвіт, стверджувати, оновлювати.
- о Краєвид, мрійник, першорядний, потвора, цінник, переполох, знаряддя, відгукуватися, оприлюднювати.

Домашнє завдання:

*Дібрати 4–5 прислів'їв про мову або висловів письменників про багатство рідної мови.
Вивчити їх напам'ять. Іменники й прикметники розібрати за будовою.*

